IL-GRAMMATKA MALTIJA FIĊ-ĊOKON

(Jissokla ma' ta' qabel).

IL-KONSONANTI DGĦAJFA *J* U *W*.

Il-ħoss ta' *ja* u ta' *waw*, quddiem jew wara vokali, jinkiteb bl-ittri konsonanti J u W u mhux bl-ittri vokali I u U.

Wisq huma l-provi li juruna ċar illi l-ħoss tal-*ja*, u tal-*waw*, quddiem jew wara vokali, għandu s-saħħa ta' konsonanti, u għalhekk dan il-ħoss għandhom jidhru għalih l-ittri konsonanti *j* u *w* biex jiġu magħżula għall-kollox minn l-ittri vokali *i* u *u*. Araw:

Waħda mill-vokali ma' l-ittri *j* u *w* tagħmel ħoss ta' sillaba waħda: *ja*, *wa*; *aj*, *aw*: sewwa sew kif tagħmel dik il-vokali ma' konsonanti oħra: *ba*, *ċa*; *ab*, *aċ*: iżda lê żewġ vokali oħra, bħal: *oa*, *eo*, *ae*, *ea*, li, fil-leħen, jibqgħu mifrudin waħda minn l-oħra *o-a*, *e-o*, *a-e*, *e-a*.

Illi l-ittri *j* u *w* għandhom is-saħħa ta' konsonanti, juruhomlna wkoll kliem bħal *l-imwaħħal*, *l-imjassar*. Rajna iżjed il-fuq (*) li xi kliem li jibda b'żewġ konsonanti, meta jieħu l-artiklu, iżid quddiemu *i* tal-leħen u ġa-la-darba l-kliem *mwaħħal*, *mjassar* ħadu l-*i* tal-leħen biex saru *l-imwaħħal*, *l-imjassar*, għandna nifhmu li l-ittri *j* u *w* huma konsonanti: kieku kienu vokali (*i* u *u*) konna ngħidu u niktbu: *il-mu-aħħal*, *il-mi-assar* bl-artikolu *il-* bħalma bl-artikolu *il-* ngħidu: *il-musmar*, *il-mislub*.

Mela, la nafu dan kollu, il-għala ma nagħżlux konsonanti minn vokali, la darba dan jista' jsir bla taħbit u bla tfixkil ta' xejn, għax tipi jinsabu fl-istamperji kollha: *j* u *w*? La nistgħu, il-għala ma niktbux sewwa, u fl-istess ħin inħaffu l-ortografija u nagħmluha iżjed ċara billi niktbu, ngħidu aħna, *kiwja* u mhux *kiuia* li wieħed ibati biex jaqraha? *qawwu* (qaw-wu) u mhux *qauuu*)?

(*) Ara l-MALTI l-ewwel sena faċċ. 45

Il-konsonanti *j* u *w* -- billi huma dgħajfa — ma jtennux irwieħhom fit-tiswir tal-kelma bla vokali għal kull waħda.

Għad li niktbu *mèss*, *fèċċ* għandna niktbu *ħáj*, *séw*. Hekk ukoll fin-nofs. Għad li minn *ħaddem* niktbu *ħaddmu*, minn *kejjel*, *newwel* għandna niktbu: *kejlu*, *newlu* (u mhux *kejjlu*, *newwlu*) biex jistgħu jinqasmu f'sillabi ta' *kej-lu*, *new-lu* il-għaliex il-*j* u l-*w* ma joqogħdux bla vokali magħhom. (Ara t-*Tagħrif* il-10, l-40 u l-41 Régula. faċċ. 10, 28 u 29).

IL-PRONOMI MEHMUŻIN

Il-Pronomi mehmużin man-nomi huma *-i*, *-ek*, *-u*, *-ha*, *-na*, *-kom*, *-hom*. L-ewwel tlieta jibdew b'vokali; l-aħħar erbgħa b'konsonanti: *dari*, *darek*, *daru*, *darha*, *darna*, *darkom*, *darhom*. Fost dawn, l-iżjed li jistgħu jfixkluna huma l-*u* u l-*ha*.

Kif inhi li l-*u* (maskil) ma għandux *h* quddiemu bħall-*ha* (femminil)? Dan jidher ċar.

Iż-żjieda tal-maskil *u* (vokali), f'xi kliem, tagħmel l-istess tibdil li jagħmlu l-*i* (vokali) u l-*ek* (li tibda b-vokali), waqt li ż-żjieda tal-*ha* (li tibda b'konsonanti) tagħmel bħal ma jagħmlu sħabha *-na*, *-kom*, *-hom* (li jibdew b'konsonanti).

Araw: Il-particella *tagħ* (ta') biż-żjieda tal-pronomi tagħme

tIEgħ-i	tAgħ-ha (li tinħass *taħħa*)
tIEgħ-ek	tAgħ-na
tIEgħ-u	tAgħ-kom
	tAgħ-hom (li tinħass *taħħom*)

Iżjed, il-konsonanti *għ* u *h* meta jiltaqgħu flimkien jinħassu *ħħ* (*) għalhekk kieku l-pronom *u* kellu *h* quddiemu (*tagħ-hu*), il-kelma kienet tinħass *taħħu* bħal ma *tagħ-ha* tinħass *taħħa*.

Għalhekk niftakru li għandna niktbu sewwa

missieru — missierha
sebgħu — sebagħha

L-istess il-verb. Semagħ (S-M-Għ) jagħmel *semgħu*, *semagħha*, *semagħhom*. (Ara t-*Tagħrif* faċċata 94. T. ċ).

*

Il-Pronomi mehmużin mal-verb huma: *-ni*, — *-k* jew *-ek* jew *ok*, — *-u* jew *-h* (iżda lê *-hu*) — *-ha*, — *-na*, — *-kom*, — *hom*.

(*) Ara l-MALTI faċċata 44.

li ma jispiċċax bil-g^ bhall-p

Lronomi mehmużin jistgħu pzd.edu m -kull sura tal^

i MK * * * S ? - •,

Il-pronom mehmuż tat-tielet persuna maskil, singular hu. rkid-a) jew -h (ta-i) iżda mhux hu (bħal ma rajna l-fuq), L meta wrajh ikollu mehmuża l-preposizzjoni / (Hl). DS jixhduh kliem bħal: tamagħ (T-M-Għ) h jagħmel tamagkU u ghalhekk jinħass tama/^ulu) ta h jagħmel /«hu/« (ta-hu.|J u ghalhekk 'kiser għandu jagħmel kiserhu/u ħammeġ P(„ ħammeġhu/u.

(Ara t'Taxħriffoàċ. 100—Għadd 69).

Niftakru wkoll lidal-pronom mehmuż hu hu mhux/1 għ li fl-aħhar tal-kelma jmħass hekk: tah, ħaduh, qatiuh.

IT- TE MARBUTi

Ħafna kliem liminn għalina jispiċċa bil-vokali a, insiy)i jispiċċa bil-konsonanti/, għad lidinmhux fit-tiswir kollu tal kelma tinħass u tinkiteb.

Din igħidulha He-Te)e\V Te marhuta, Eż\ Atla, wertA kelma.

Din it-/<r tinħass u tinkiteb quddiem il-pronomi mehmużi ykelmti), u fl-aħħar tal-kelma quddiem isem ieħor (ke/mti sultan). (Ara XrTagħrif faċċata 69).

Fost il-kliem tal-għndd, il-kelmiet m\U/ieta szhgħaxra ỳ: piċċaw bit-/ marbuta.

Ghalhekk ħażin jagħmel min jikteb ħames titfal jew Jbun ti tfai; għandu jikteb ħamest iifal bit-/ marbuta mal-//am/r, għ biċċa m,nnha.u bl-ifil-bidu ta' tfal għax vokali tal-leħen.

V JJTfLI tmimia Jsiru (itfal)—I-iV issir fgħ b accent sħiħ.

*A isiru ^M. sebat, disat (itfclH

S K ^ J j ^ f waraklieM il-għadd miU4*cl 'iżda mill-istess kelma tal^ jidher ċ EJSr t f"*dlk W iżda **" ? diata* kien et l-artikolu kienet ti

<Ara t-fltffc^ faċċ 87T .ċ.)] (tissokta)

(*)Il m b te * mqaaara ta' ghata (/) M

INNU <*>

Sliem għalik, RażGl tal-Gżejjer
mis-Smewwiet dlonk imberkin,
hawn, fuqqabrek, bl-akbar qima
għar-rkobbtejna mixħutin,
naħalfulek li għal-dejjem
mas-Salib nibqgħu mħaddnin.

Aħna wlied Pawlu l-lmqaddes,
u ġejjin mill-bgħid bil-ħrara
li ċfieh nàtu ta'l-Insara
lill-Mulej, quddiem kull-ħadd.
Naħalfulu li għal-dejjem
mas-Salib nibqgħu mħaddnin.

Aħna ngħammru Gżira ċkejkna
qalb il-mewġ mill-qerq miftuma,
fejn minn xħin Pietru ġie Ruma
Dtn Gesu manċaħad. qatt.
Naħalfulu li għal-dejjem
mas-Salib nibqgħu mħaddnin.

Sliem għalik, Rażiil tal-Gżejjer
mis-Smewwiet dlonk imberkin,
hawn, fuqqabrek, bl-akbar qima
għar-rkobbtejna mixħutin,
naħalfulek li għal-dejjem
mas-Salib nibqgħu rnħaddnin.

G. MA.

f'R ^ l_Innu &ie miktub għall-mawra tal-Għawdxin miU n u.mmużikat '"is-surmast Ġużè Caruana biex jitkanta -pellegrini, Il-mużika tiegħu ingħoġbot ħafna u l-organista Bażnw" Vl Barra (Rl,ma) daqqulhom fuql-orgni famuż tal-iio a U akkompanjah00l. Għoġbu tant litalab kopja biex